

UNELE REGLEMENTĂRI PRIVIND REPARAREA PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN INFRAȚIUNE ÎN DOCUMENTELE ADOPTATE DE CĂTRE ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE

Sergiu Țurcanu,

doctorand, lector superior U.S.P.E.E. „Constantin Stere”

The contemporary tendency to line the universal juridical civilization implies on unconditional obligation to observe the values, principles and norms, recognized by the international community, to ensure the priority of promoting human rights and fundamental freedoms and at the same time to determine the need for reforms and new legal regulations, as well as interactions in various regional and international areas.

Reflecting actual legislation, regarding the repairing damage caused by the offense, despite the accuracy of jurisprudential arguments, launches the need for study in this field in the international legal space.

Tendința contemporană de a ne alinia civilizației juridice universale, implică necondiționat obligația respectării valorilor, principiilor și normelor recunoscute de către comunitatea internațională, care promovează prioritatea garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, totodată determinând necesitatea unor reforme și reglementări legislative noi, cât și interacțiuni în diverse domenii la nivel regional și internațional.

Reflecțiile legislative actuale privind asigurarea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune, în pofida acurateței argumentelor jurisprudențiale, lansează necesitatea unui studiu în acest domeniu în spațiul juridic internațional.

În această ordine de idei, ne-am propus să analizăm reglementările privind repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, în actele normative adoptate de către cel mai important forum internațional, precum este Organizația Națiunilor Unite.

Astfel, din perspectiva demersului abordat, un rol și un loc privilegiate în spațiul nomenclaturii internaționale, este atribuit *Declarației privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere (în continuare - Declarația)* [1], adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, prin Rezoluția 40/34 din 29.11.1985.

Abordarea problemei privind respectarea drepturilor persoanei care a devenit victimă a infracțiunii și asigurarea reparării prejudiciilor cauzate în rezultatul infracțiunii, potrivit prevederilor *Declarației*, a fost dictată de necesitatea conștientizării și recunoașterii că „*milioanelor de oameni în toată lumea le sînt cauzate prejudicii în rezultatul infracțiunilor și abuzului de putere, iar drepturile acestor victime nu sînt respectate pe deplin.*” [2, p.270]

Astfel, în conținutul *Declarației (secțiunea A, p.1)* este definit termenul de „*victimă a infracțiunii*”, prin care înțelege: *persoanele cărora, în mod individual sau colectiv, le-a fost cauzat un prejudiciu fizic sau moral, suferințe emoționale, pagube materiale sau încălcarea drepturilor lor fundamentale prin acțiuni sau inacțiuni, care încălcă legile penale ale statelor membre, inclusiv legile care interzic abuzul de putere.*

În continuarea aceleiași interpretări, în secțiunea A, p.2, termenul de „*victimă a infracțiunii*” cuprinde o ac-

cepțiune definitorie mai largă, care prezumă câteva categorii de victime, și anume:

1. *Victima care a suferit direct prejudiciul în rezultatul infracțiunii.*

2. *Rudele apropiate și persoanele aflate la întreținerea victimelor.*

3. *Persoanele care au intervenit pentru a acorda ajutor victimelor aflate în situații critice sau pentru a preveni victimizarea.*

Aici urmează să punctăm faptul, că *Declarația* în conținutul său stipulează clar, că persoana care este victimă a infracțiunii, are dreptul la compensații, adică la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, atât din partea infractorului cât și din partea statului.

În același context, în *Declarație (secțiunea A, p.4)*, este stipulat că „*victimă dispune de dreptul de a avea acces la mecanismul justiției și compensarea prejudiciului cauzat în conformitate cu prevederile legislației naționale*”, iar punctul 5 se oferă să consolideze cele enunțate mai sus, specificînd că „*în cazurile cînd este necesar, trebuie create și consolidate mecanisme judiciare și administrative, în scopul de a permite victimelor să obțină despăgubiri prin proceduri oficiale și neoficiale, care să poarte un caracter operativ, corect, să fie accesibile și ieftine. Victimele care tind să primească despăgubiri prin astfel de mecanisme, trebuie să fie informate despre drepturile lor*”.

De asemenea urmează să menționăm că potrivit prevederilor *Declarației*, sînt determinate două metode de revendicare a prejudiciului cauzat prin infracțiune și anume: *metoda restituirii prejudiciului sau metoda compensării acestuia.*

Restituirea prejudiciului se face de către infractor sau de către terțe persoane, care poartă răspundere materială pentru prejudiciile cauzate de către infractor. Prin urmare „*restituirea prejudiciului presupune întoarcerea bunurilor; acordarea despăgubirilor bănești, achitarea cheltuielilor suportate în rezultatul victimizării, acordarea de servicii și restabilirea în drepturi*” (prevederile *Declarației*, secțiunea A, p.8). Iar în cazul cînd „*vinovați în săvîrșirea infracțiunii sînt declarați funcționarii de stat, care prin activitatea lor oficială sau semioficială, au încălcat legea*

penală, victimele trebuie să fie despăgubite de către stat” (prevederile Declarației, secțiunea A, p.11)

Într-o manieră simplistă este vizat aspectul privind repararea prejudiciului, în conținutul documentului intitulat: *Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo)*, adoptate prin Rezoluția 45/110 din 14.12.1990 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. [3]

Potrivit prevederilor capitolul 3 p. 8.2 lit. (f) a documentului menționat, este stipulat că „la emiterea sentințelor de condamnare nonprivative de libertate, în aceste sancțiuni pot fi prevăzute măsuri de restituire a bunurilor victimei sau o compensație.”

Un reper important în evoluția instituției de reparare a prejudiciului, cauzat prin infracțiune, a constituit desfășurarea Congresului al X-lea a Organizației Națiunilor Unite, privind prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor, care avut loc la Viena, în perioada 10-17 aprilie 2000 (în continuare – *Congresul al X-lea*). Tema Congresului al X-lea a fost declarată „Criminalitatea și Justiția: soluții la provocările secolului XXI”. [4]

În documentul de lucru elaborat de către secretariatul Congresului al X-lea, intitulat „*Infractori și victime: responsabilitate și echitate în cadrul desfășurării procesului penal*” [5], a fost propus modelul „*justiției restaurative*” (reparatorii), principalul obiectiv al căreia este atingerea unui echilibru între interesele legitime a celor trei părți: societate, infractor și victimă. În esență justiția restaurativă, este un model alternativ a justiției penale, care pune accent pe responsabilizarea infractorului, implicarea victimei și comunității în actul de justiție, asigurarea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune, restabilirea ordinii sociale perturbată prin actul infracțional, spre deosebire de sistemul clasic al justiției penale, unde accentul este axat pe faptul privind stabilirea vinovăției infractorului și aplicarea acestuia unei sancțiuni proporționale cu gravitatea faptei comise. Sub aspectul reparării prejudiciului, interes reprezintă acele opțiuni legale, oferite părții vătămate, care îi acordă posibilitatea de a solicita despăgubiri pentru prejudiciul material și moral cauzat prin infracțiune.

În contextul rezultatelor activității *Congresul al X-lea* a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost adoptată *Declarația de la Viena privind criminalitatea și justiția: soluții la provocările secolului XXI*, [6, p.202] (în continuare – *Declarația de la Viena*) prin care statele membre a ONU au proclamat:

- noi hotărîm să adoptăm, atunci cînd este necesar, planuri de acțiuni naționale, regionale și internaționale, în scopul susținerii victimelor infracțiunilor, prin mecanisme cum ar fi medierea și justiția restaurativă. (p.27)

- noi chemăm la elaborarea de politici, proceduri și programe de justiție restaurativă, bazate pe respectarea drepturilor, necesităților și intereselor victimelor infractorilor, comunităților și tuturor părților. (p.28)

La 31.01.2002, prin Rezoluția nr.56/261 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost adoptat *Planul de acțiuni privind realizarea prevederilor aprobate prin Declarația de la Viena, criminalitatea și justiția: soluții la provocările secolului XXI* [7]. În capitolul

al XV-lea a planului de acțiuni, care are titlul „*Măsurile privind justiția restaurativă*” este subliniat că în vederea realizării angajamentelor asumate în p.28 al *Declarației de la Viena*, fiecare stat individual cît și în parteneriat cu alte state, organizații regionale și internaționale, vor adopta la nivel național și internațional strategii și programe de implementare a justiției restaurative, folosindu-se schimbul de experiență, care s-a dovedit a fi cel mai eficient în acest domeniu, totodată accentul fiind pus pe implementarea unor așa instituții ca împăcarea părților, în special în cazurile infracțiunilor ușoare, medierea, asigurarea reparării prejudiciului cauzat.

De asemenea în *Planul de acțiuni privind realizarea prevederilor aprobate prin Declarația de la Viena, criminalitatea și justiția: soluții la provocările secolului XXI*, în capitolul XV, secțiunea A, p.47 lit.(a) este stipulat că pentru dezvoltarea și implementarea practică a strategiilor și programelor în domeniul justiției restaurative, statele membre urmează să consulte și *Rezoluția 2002/12 din 24.07.2002 a Consiliului Economic și Social a Organizației Națiunilor Unite*, prin care au fost adoptate „*Principiile de bază privind implementarea justiției restaurative în justiția penală*” [8].

De asemenea prioritatea dezvoltării institutului justiției restaurative și asigurarea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune, a fost abordată și în cadrul seminarului practic cu tematica „*Consolidarea reformei justiției penale, inclusiv domeniul justiției restaurative*” desfășurat la 22 aprilie 2005, în cadrul Congresul al XI-lea al ONU „*Privind combaterea criminalității și justiția penală*” care a avut loc Bangkok, în perioada 18-25 aprilie 2005. [9]

În cadrul acestui seminar a fost subliniat, că justiția restuativă este un domeniu în continuă dezvoltare, care de fapt are la bază acel principiu tradițional, conform căruia oricine victimizează o persoană, își asumă obligația să repare prejudiciul cauzat, fapt care poate fi realizat prin diferite metode, mediere, restituirea sau înlocuirea bunurilor, achitarea unei compensații victimei sau comunității etc. Suplimentar a fost menționat că tendința aplicării metodelor alternative de pedeapsă a devenit o practică activă eficientă în mai multe țări, cu titlu de exemplu au fost menționate experiențele implementării justiției restaurative în Cadana, Tailanda, Noua Zeelandă.

Rolul semnificativ al comunității internaționale în domeniul reglementărilor juridice i se atribuie de asemenea și în cadrul acordurilor internaționale încheiate sub egida Organizației Națiunilor Unite.

În primul rînd urmează să menționăm *Convenția Organizației Națiunilor Unite privind combaterea criminalității transnaționale organizate* (în *Continuare- Convenția*) [6, 169], care include obligația statelor de a asigura victimei repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Astfel potrivit prevederilor *Convenției*, art. 25 p.2, este stipulat că „*fiecare stat parte stabilește proceduri corespunzătoare pentru a permite victimelor a infracțiunilor prevăzute de prezenta Convenție să obțină reparații.*”

O reglementare analogică este prevăzută și în „*Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special traficul de femei și*

copii, adițional Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate". [6, p.183]

Astfel în capitolul 2 art.6 alin.6 al Protocolului este stipulat că „*fiecare stat parte se asigură că sistemul său juridic prevede măsuri care să ofere victimelor traficului de persoane posibilitatea de a obține repararea prejudiciului suportat.*”

Consecvența garantării drepturilor victimei și necesitatea asigurării reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune a fost reiterată și prin **Rezoluția 60/147 din 16.12.2005 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite**, privind aprobarea „*Principiilor fundamentale și recomandărilor privind dreptul la apărare și reparare a prejudiciului pentru victimele încălcărilor grave ale legislației internaționale în domeniul drepturilor omului și încălcărilor grave ale dreptului umanitar internațional*”. [10] Prin urmare, în conținutul capitolului IX, intitulat „*Repararea prejudiciului cauzat*”, este stipulat că prin repararea adecvată, eficientă și promptă a prejudiciului victimei, se urmărește stabilirea echității pe calea repunerii în drepturi a acesteia, care au afectate în rezultatul încălcărilor grave a normelor internaționale în domeniul drepturilor omului sau încălcărilor grave a normelor dreptului internațional umanitar. Repararea prejudiciului cauzat trebuie să fie proporțională cu gravitatea încălcării. În statului în corespundere cu legislația națională și normele juridice internaționale, îi revine obligația să asigure repararea prejudiciului cauzat acestor victime.

În aceeași ordine de idei prin **Rezoluția 61/177 din 20.12.2006 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite**, a fost adoptată **Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate**. [11] Potrivit prevederilor art. 24 al prezentei Convenții:

- victima este considerată orice persoană dispărută și orice persoană fizică, căreia i-a fost cauzat prejudiciu nemijlocit, ca rezultat al dispariției forțate.

- fiecare stat-membru asigură în sistemul său legislativ, pentru victima dispariției forțate, dreptul de a obține rapid, reparația adecvată și corectă a prejudiciilor cauzate și compensațiile adecvate.

- dreptul la reparația prejudiciilor, prevăzute în prezentul articol, cuprinde reparația prejudiciilor morale și materiale și în anumite cazuri, alte forme de despăgubire.

De asemenea, prin **Rezoluția 64/293 din 30.07.2010 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite**, a fost adoptat „**Planul global de acțiuni a ONU privind combaterea traficului de persoane**”. [12]

În capitolul II, intitulat „*Protecția și acoradarea asistenței victimelor traficului de persoane*”, este stipulat că „*victimele traficului de persoane trebuie să dispună de posibilitatea de a obține compensații pentru prejudiciu cauzat în conformitate cu normele Convenției și a Protocolului privind traficul de persoane*”. (p.39) De asemenea este necesară „*recunoașterea rolului important a societății civile în extinderea spectrului de drepturi pentru victimele traficului de persoane și acordarea asistenței în eforturile de a obține repararea prejudiciilor cauzate, prin facilitarea îngrijirii victimelor traficului de persoane, acordarea serviciilor necesare , inclusiv prin cooperarea strânsă și coordonarea cu organele de drept*”. (p.40)

În concluzie putem spune că, prin promovarea respectării drepturilor omului și elaborarea acelor norme clare, în vederea revendicării prejudiciului cauzat prin infracțiune, activitatea Organizației Națiunilor Unite rămâne a fi una semnificativă, deoarece s-a reușit depășirea abordărilor tradiționale, prin care accentul dominat privind respectarea drepturilor bănuितului, învinuitului, inculpatului în cadrul în procesul penal, a fost orientat și spre prioritatea respectării drepturilor victimei și a interesului public, ceea ce prezumă, pentru toate părțile implicate în procesul penal, un act de justiție eficient și echitabil.

Referințe:

[1] Declarația privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere, din 29.11.1985, documentul ONU: A/RES/40/34.

[2] Declarația privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere, din 29.11.1985, documentul ONU A/RES/40/34.

[3] Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la măsurile nonprivative de libertate, din 14.12.1990, documentul ONU: A/RES/45/110.

[4] Congres al X-lea al Organizației Națiunilor Unite , privind prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor, desfășurat în perioada 10-17 aprilie la Viena, documentul ONU: A/CONF.187/15.

[5] Documentul de lucru al secretariatului Congresului al X-lea a Organizației Națiunilor Unite din 15.12.1999, documentul ONU: A/CONF.187/8.

[6] Drepturile omului în activitatea poliției, Culegere de acte normative naționale și internaționale, Editura Casa Editorial-Poligrafică Bons Offices, Chișinău 2008.

[7] Rezoluția nr.56/261 din 31.01.2002 al Adunării Generale a ONU, Planul de acțiuni privind realizarea prevederilor aprobate în Declarația de la Viena, privind criminalitatea și justiția: soluții la provocările secolului XXI, documentul ONU: A/RES/56/261.

[8] Rezoluția Consiliului Economic și Social a ONU din 2002/12 din 24.07.2002 „Principiile de bază privind implementarea justiției restorative în justiția penală, documentul ONU: E/2002/INF/2/Add.2.

[9] Congresul al XI-lea al ONU „Privind combaterea criminalității și justiția penală ” Bangkok, 18-25 aprilie 2005, documentul ONU A/CONF.203/10. Seminar practic „Consolidarea reformei justiției penale, inclusiv domeniul justiției restaurative” desfășurat la 22 aprilie 2005, A/CONF.203/10.

[10] Rezoluția 60/147 din 16.12.2005 a Adunării Generale a ONU, privind aprobarea „Principiilor fundamentale și recomandărilor privind dreptul la apărare și reparare a prejudiciului pentru victimele încălcărilor grave ale legislației internaționale în domeniul drepturilor omului și încălcărilor grave ale dreptului umanitar internațional”, documentul ONU: A/RES/60/147.

[11] Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate, documentul ONU: A/RES/61/177, 12 ianuarie 2006.

[12] Rezoluția 64/293 din 30.07.2010 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, privind adoptarea „Planului global de acțiuni ale ONU privind combaterea traficului de persoane”, documentul ONU: A/RES/64/293.